

Drodzy Uczniowie!

W tym tygodniu będziemy uczyli się o słownikach, z których każdy uczeń powinien korzystać, ucząc się języka polskiego. Nasza pamięć ma ograniczone możliwości. Któż z nas jest bowiem w stanie zapamiętać wszystkie wyrazy, ich znaczenia i formy? Z pomocą przychodzą nam **słowniki**, które dziś nazywane są również **leksykonami** (gromadzą przecież słowa, czyli leksemy), a dawniej określane były **skarbcami** lub **tezaurusami**.

I. Słowniki jako nasza pamięć.

Słownik – wydawnictwo obrazujące słownictwo danego języka. Składa się ze zbioru definicji słów lub wyrażen ułożonych i opracowanych według określonej zasady. Słownik dzieli się na artykuły hasłowe ułożone w porządku alfabetycznym,

- Wyraz „słownik” pochodzi od wyrazu „słowo”.
- Każdy słownik to zbiór hasel.
- Opis hasel nazywamy artykułem hasłowym. Tworzą go najczęściej **definicje**, czyli opisy znaczeń wyrazu oraz informacje gramatyczne.

Ćw. Do rzeczownika „słowo” dopisz jak najwięcej wyrazów pokrewnych, np.

SŁOWO – słówko,
.....
.....

Zad. 2 str. 37 (podręcznik).

.....
.....
.....
.....

Praca domowa

Określ rodzaj gramatyczny podanych rzeczowników:

- słownik -
- słowo -

II. Z instrukcją będziesz gotów korzystać z wielu słowników.

Ćw. 1 Zanotuj tytuły słowników, które znajdują się w twoim domu oraz podaj imiona i nazwiska ich autorów lub redaktorów.

.....
.....
.....

Ćw. 2 Zaobserwuj, w jaki sposób umieszcza się wyrazy w słownikach. Jaka umiejętność jest niezbędna podczas korzystania ze słowników wydanych w formie książek?

.....

.....

Ćw. 3 Co ułatwia korzystanie z konkretnego słownika?

.....

Tak, macie rację, właśnie instrukcja.

INSTRUKCJA - czyli dokładne pouczenie, wskazówka, jak należy korzystać ze słownika.
Zazwyczaj znajduje się na początku wydawnictwa.

Większość słowników ma układ alfabetyczny, to znaczy, że na początku znajdują się wyrazy zaczynające się na literę „a”, a na końcu rozpoczynające się na „ż”.

Zdarzają się też słowniki, w których hasła uporządkowane są tematycznie.

- **Zadaniem słowników jest zebranie informacji dotyczącej danej dziedziny wiedzy.**
W zależności od tego, której z nich dotyczy, można wyróżnić kilka grup słowników:

a). JĘZYKOWE

-np. ortograficzny, frazeologiczny, języka polskiego, biograficzny...itd.

b). SPECJALISTYCZNE

np. geograficzny, przyrodniczy, techniczny naukowy...itd.

c). Podział ze względu na objętość

- wielki słownik – zawiera dużą ilość haseł i są one bardzo starannie opracowane;
- mały słownik – zawiera niewiele haseł i są one skromniej opracowane;
- słownik kieszonkowy – zawiera mało haseł, krótko opracowanych.

d). Podział ze względu na sposób wydania

- słownik wydany w formie książkowej;
- słownik w formie elektronicznej.

Praca domowa

Odmień przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej rzeczownik „słownik”.

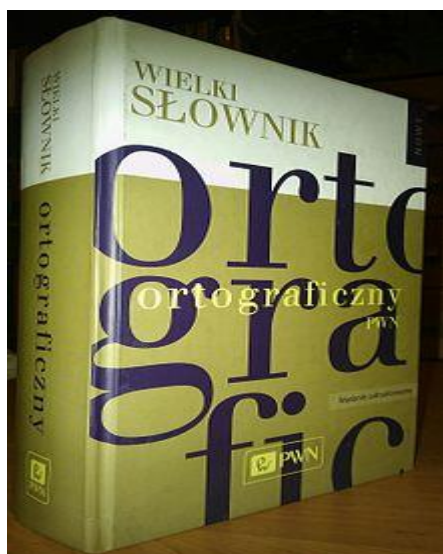
L. poj.	l. mn.

III. Kiedy korzystamy nie tylko ze słownika wyrazów bliskoznacznych?

Odpowiedź jest oczywista: *gdy czegoś nie wiemy lub mamy wątpliwości z używaniem słów.*

1. Chcąc sprawdzić pisownię wyrazów, możemy skorzystać ze **słowników ortograficznych**, np.

- z *Nowego słownika ortograficznego języka polskiego PWN*, pod red. Edwarda Polańskiego, Warszawa 1996).

Wielki słownik ortograficzny PWN, wyd. 2016

2. Wątpliwości z odmianą wyrazów rozwiewają **słowniki poprawnościowe**, np.

- *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, red. A. Markowski, Warszawa 1999).

3. Z kolei **słowniki frazeologiczne** są źródłem informacji na temat znaczenia i sposobu użycia utartych, stałych połączeń językowych, czyli frazeologizmów, m.in.:

- *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, red. S. Skorupka, Warszawa 1967-1968;

- S. Bąba, G. Dziamska, J. Liberek, *Podręczny słownik frazeologiczny*, Warszawa 1996.

4. Uczniowie bardzo często korzystają też ze **słowników synonimów** i **słowników wyrazów bliskoznacznych**, np.

- *Słownika synonimów polskich*, pod. red. Z. Kurzowej, Warszawa 1998).

Praca domowa

- Zapoznaj się z wiadomościami o rodzajach słowników (podręcznik, str. 37- 39).
- Pisemnie w zeszycie wykonaj ćw. 5 str. 39.

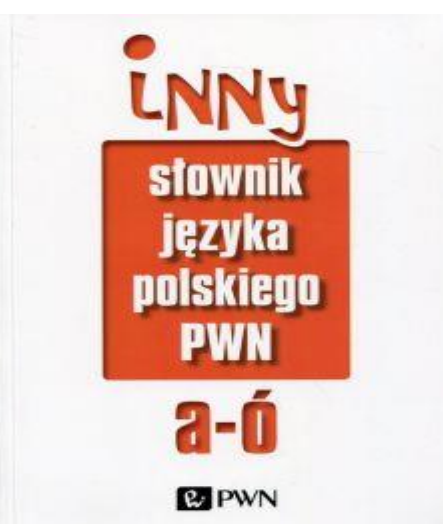
.....

.....

IV. Jakie informacje znajdziemy w słowniku języka polskiego?

Kiedy nie wiemy, co oznacza jakieś słowo, z pomocą przychodzą **słowniki ogólne języka polskiego**, np.

- *Inny słownik języka polskiego* PWN, red. M. Bańko, Warszawa 2000;
- *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1996;
- *Uniwersalny słownik języka polskiego* PWN, red. S. Dubisz, Warszawa 2003).

Mirosław Bańko

O mnie

Nazywam się Mirosław Bańko, jestem językoznawcą i leksykografem. Od 1983 r. pracuję w Uniwersytecie Warszawskim, obecnie jako profesor UW. W latach 1991–2010 byłem ponadto zatrudniony w Wydawnictwie Naukowym PWN (...). Duża część mojej aktywności zawodowej dotyczyła słowników. Niektóre słowniki opracowywałem sam, inne – z pomocą kilku lub nawet kilkudziesięciu osób. Praca zespołowa jest na ogół przyjemniejsza, a w większych słownikach konieczna.

LEKSYKOGRAF – specjalista w zakresie leksykografii; ten, kto opracowuje słowniki.

LEKSYKOGRAFIA - praktyka i teoria opracowywania słowników.

Praca domowa

1. Dopisz po trzy wyrazy bliskoznaczne do podanych:

- obietnica -
- kolor -
- dziecko -

2. Korzystając ze słownika języka polskiego podaj artykuł hasłowy do wyrazu :

FANTAZJOWAĆ -

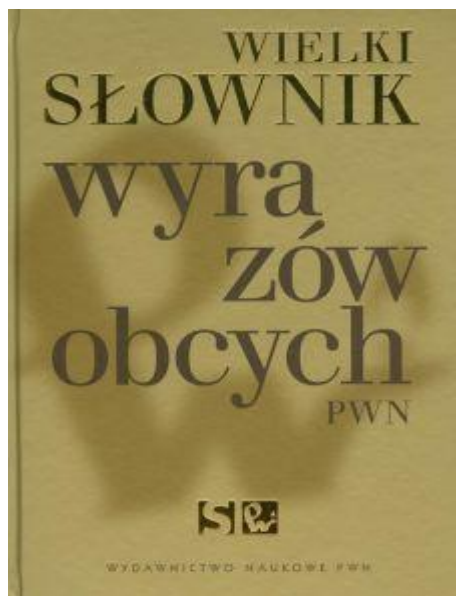
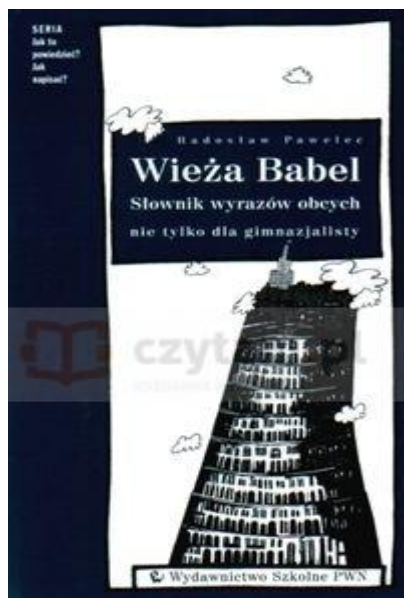
.....

V. Do czego służą słowniki wyrazów obcych?

Nie mylcie ich ze słownikami do nauki języków obcych, np. angielskiego czy niemieckiego. Kiedy uczymy się języków obcych, korzystamy ze **słowników dwujęzycznych**, w których znajdujemy słowa obce i ich znaczenia w języku rodzimym.

Do gromadzenia **słownictwa pochodzącego z języków obcych** wyspecjalizowane są słowniki wyrazów obcych, np.

- *Słownik wyrazów obcych PWN*, Warszawa 1995;
- R. Pawelec, *Wieża Babel. Słownik wyrazów obcych nie tylko dla gimnazjalisty*, Warszawa 1999.

Praca domowa

Przeczytaj fragment powieści Jana Brzechwy, a następnie odpowiedz na pytanie, jakie słowniki zamierzał opracować autor? Nadaj im tytuły.

„Od kilku lat prowadziłem studia nad żabim językiem i miałem na ukończeniu słownik porównawczy żabich gwar w jeziorach i w stawach. Nadto na zamówienie Instytutu Spraw Zmyślonych podjąłem się opracowania odmiennych zasad wymowy psiego „hau” i kociego „miau” w dwudziestu sześciu językach i narzeczach Dalekiego Wschodu. Nie będę również tał, że od dawna już głowiłem się nad transkrypcją bzykania komarów na chór i orkiestrę dętą, gdyż bardzo kocham muzykę, zwłaszcza różne pa-ram-pam-pam oraz pi-lim-pim-pim znane mi z Akademii pana Kleksa.”

Tytuły:

.....

Pozdrawiam Was i życzę zdrówka

Krystyna Fajfer